

Ю. Є. Джигіль

Національний університет «Львівська політехніка»,
кафедра дизайну архітектурного середовища

ПРОФІЛІ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПІДГОТОВЦІ АРХІТЕКТОРА: ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ

© Джигіль Ю. Є., 2018

Розглянуто актуальні питання розвитку архітектурної освіти в Україні з позицій удосконалення формування пріоритетних профілів компетентностей з метою адаптації результатів навчання до міжнародних стандартів.

Ключові слова: профілі компетентностей, результати навчання, дуалізм оцінки твору архітектури.

Звична практика розподілення посад і відповідних посадових обов'язків, яка збереглася в державних проектних інститутах з часів СРСР, нині стає неактуальною за сучасних форм організації проектної справи. Нині молоді спеціалісти, які здобувають вищу архітектурну освіту, починають виробничий шлях, зазвичай, у невеликих приватних проектних фірмах, згодом створюють свої творчі майстерні й ведуть самостійну проектно-комерційну діяльність. Однак у них немає пільг, які колись мали молоді спеціалісти, і немає часу для адаптації до реальної проектної практики. Це покладає на вищі навчальні заклади додаткову відповідальність за підготовку архітекторів, готових до самостійної роботи в ринкових умовах. З іншого боку, реалії сьогодення змушують студентів одночасно навчатись і працювати. Відсутність контролю за роботою студента поза вищим навчальним закладом призводить до того, що страждає, передусім, якість навчання. Постає питання про перегляд навчальних програм з метою інтеграції теоретичних знань і практичних вмінь випускника відповідно до сучасних потреб і викликів. У 2012–2016 рр. мені як автору курсових одиниць і як координатору проектів «Темпус» від Інституту архітектури довелось брати участь у формуванні навчальних модулів відповідно до попередньо визначених профілів компетентності. Щоб виявити їх до початку роботи над навчальним курсом, усім учасникам довелось заповнювати табличні форми, які створив український координатор (ХНУБА) [1]. Пізніше, після завершення проектів, я переконався, що такий підхід був правильним і виправданим, оскільки дав змогу порівнювати отримані результати з поставленими завданнями. Проте як профільний спеціаліст і експерт у галузі архітектурного проектування я звернув увагу на деякі методичні недоліки, допущені під час складання трьох **опитувальних таблиць профілів компетентностей: загальних, дослідницьких і професійних.**

На мою думку, перелік питань у них певною мірою дублювався. Переважали питання, пов'язані із базовими засадами архітектурної освіти (знаннями та розуміннями). Поясню свої міркування на підставі документа, який запропонував для упровадження у нашому університеті проф. Ю. М. Рашкевич на основі ідей європейського проекту TUNING щодо компетентнісного підходу до побудови навчальних програм “Competences in Recognition and Education 2”. У ньому визначено основні терміни і розшифровано поняття компетентності [2].

Компетентності – динамічне поєднання знань, розуміння, навичок, умінь та здатностей. Розвиток компетентності є метою навчальних програм. Компетентності формують у різних навчальних дисциплінах і оцінюють на різних етапах.

Згодом це визначення було уточнено і розширено в Законі України «Про освіту»: «...**компетентність** – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей,

інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [3].

Відповідно до цього визначення, **компетентності** – це динамічне поєднання когнітивних та метакогнітивних навичок, знань та розуміння, міжособистісних, інтелектуальних та практичних навичок, моральних та етичних цінностей. Зазвичай розвиток компетентності відбувається інтегрально та циклічно впродовж навчальної програми.

Узагальнено, **компетентності** – це якість, здатність, потенціал, навички, які здобув студент та якими він володіє; динамічне поєднання знань і розуміння, інтелектуальних і практичних навичок, умінь і здібностей. Згідно з цим, я визначив **ключові поняття терміна «компетентність»**:

1. **Знання** – базова мета навчання.
2. **Розуміння** – теоретичний результат навчання (якісна оцінка отриманих знань).
3. **Навички** – набуті під час навчання нові інтелектуальні та практичні якості того, хто навчається.
4. **Вміння** – характеристика набутих під час навчання навичок.
5. **Здібності** – особисті якості того, хто навчається.

Розібравшись з ключовими поняттями, я розклав подані в трьох таблицях питання за цими категоріями, оцінивши їх за запропонованою 10-бальною шкалою. Для зручності довелося виділити різними кольорами кожен із наведених вище позицій, що спростило роботу над таблицями і дало змогу зробити висновок: *«Вибираючи пріоритетні профілі компетентності, треба дотримуватись правила, за яким профілі компетентності повинні відповідати **результатам навчання** – рівням компетентності, яких набувають студенти і аспіранти під час навчання»*.

Результати навчання – вимірювальний результат навчальної діяльності, який дає змогу встановлювати ступінь (рівень, стандарт) розвитку (формування) компетентності. Результати навчання не є властивостями, унікальними для певного студента, це твердження, які дають змогу навчальним закладам виміряти, чи студенти розвинули свої компетентності до бажаного рівня [2].

Результати навчання формулюються у термінах рівня компетентності, якого повинен досягти студент. На мою думку, це необхідно робити з урахуванням таких передумов:

- **для бакалаврів** пріоритетні професійні базові знання і практичні навички;
- **для магістрів** те саме, що і для бакалаврів і, додатково, розвиток здібностей до науково-дослідницької роботи;
- **для аспірантів** те саме, що і для магістрів і, додатково, розвиток вміння вести науково-дослідницьку роботу як самостійно, так і в складі колективу, оцінювати і захищати результати цієї роботи;
- **для тих, хто навчається у межах освіти впродовж життя**, – те саме, що і для всіх зазначених вище освітніх рівнів. Профілі компетентності можуть різнитися залежно від мети і рівня навчання, а також особистої мотивації та усвідомлення необхідності безперервного професійного розвитку того, хто навчається.

Відтак я зауважив, що поняття **«результати навчання» не завжди еквівалентні встановленим стандартам профілів компетентностей**, як і освіта не завжди еквівалентна поняттю «культура», оскільки можливе їх двояке трактування. Тому частину питань, пов'язаних із загальнолюдськими цінностями, моральними й етичними нормами в розділах «Загальні компетентності» та «Дослідницькі компетентності», я запропонував зарахувати до групи питань, що стосуються здібностей (особистісних якостей учнів). Наприклад, знання іноземних мов може стосуватись як результату навчання (знання, розуміння), так і здібностей (особистих якостей, культури).

Також треба визнати, що в сучасних реаліях здобутий диплом про освіту не завжди гарантує працевлаштування за фахом. І це робить вищу освіту малоефективною та позбавляє її мотиваційної привабливості. Це стосується насамперед тих професій, які підлягають **персональній сертифікації виконавців робіт або спеціальному додатковому ліцензуванню**.

Архітектурна професія – одна з тих, виконавці робіт у якій підлягають персональній сертифікації [4, 5]. Сертифікат дає право на самостійну професійну діяльність, але й покладає персональну

відповідальність на особу, що її здійснює. Більшість професій, що сертифікуються, передбачають обов'язкове виконання регламентованих дій. Проте архітектурна діяльність нерозривно пов'язана із мистецтвом, через що в цій професії зберігається певна частка творчості, яка не регламентується. Тому **оцінювання якості архітектурної освіти** часто ускладнено **суб'єктивною складовою**. Поясню це на досвіді практичної роботи зі студентами-архітекторами.

У нашій професії існує **дуалізм оцінки твору архітектури**, що передбачає вибір серед двох складових – **регламентованих** (обов'язкових для виконання) і **нерегламентованих** (довільних).

Перша складова формується комплексом регламентів (обмежень), чітка верифікація яких можлива, тобто їх можна у певний спосіб зіставити та перевірити. В реальній архітектурній практиці за порушення регламентів (чинного законодавства, будівельних норм тощо) передбачена як адміністративна, так і фінансова або карна відповідальність виконавця.

Друга складова – творча, її можна оцінити з позиції цілісного сприйняття запроєктованого об'єкта як образну, архітектурно-художню систему, що взаємодіє з навколишнім середовищем (природним, архітектурним, соціальним тощо) [6]. У цьому випадку для автора архітектурного твору виникає тільки моральна відповідальність, що може бути окреслена чинним Кодексом професійної етики [7]. Певною мірою це можна порівняти із Клятвою Гіппократа у медиків.

У цьому дуалізмі, що передбачає суб'єктивний фактор оцінювання творчості, прихована складність об'єктивної оцінки як твору архітектури, так і професійного зростання студента як автора проекту. Найкращим показником набуття професійних навичок студентом є оцінювання прогресу впродовж виконання курсового (дипломного) проекту. Як правило, мінімальний термін, впродовж якого це може бути перевірено, – навчальний семестр, тобто це час від початку до завершення роботи над проектом, його захистом і оцінюванням. З метою об'єктивнішого і системнішого оцінювання курсових проектів у Інституті архітектури вже давно практикується розподіл предмета на дві складові: архітектурний проект і комплексне дослідження за темою проекту. Якщо завдання першого – розвиток творчого потенціалу студента, то завдання другого – систематизація необхідних знань, які пов'язані з цією темою.

Не менш важливим фактором у підготовці студента стає **особистість викладача** – керівника архітектурного проекту. Зокрема, і у курсовому, і в дипломному проектуванні, що ведеться на кафедрі дизайну архітектурного середовища (завідувач – доктор архітектури, професор В. І. Проскураков) упродовж п'ятнадцяти років її існування, розвивають **принцип залучення до навчального процесу викладачів із експертного середовища**. Також запрошують провідних фахівців зі сторонніх організацій, які викладають за сумісництвом. Важливе поєднання досвіду науково-дослідницької та практичної роботи, коли авторитет викладача підтверджується його компетентністю. Ми переконались, що така співпраця сприяє розвитку профільних компетентностей у студентів.

Цьому ж сприяють **міжнародні зв'язки**, які розвиваються в Інституті архітектури впродовж останніх більше ніж двадцяти років під керівництвом його директора – доктор архітектури, професор Б. С. Черкеса. Статистика свідчить, що завдяки цьому з кожним роком збільшується кількість викладачів і студентів, задіяних у різних формах міжнародної співпраці – воркшопх (проектних семінарах), ознайомлювальних поїздках (культурному обміні), міжнародних студентських конкурсах архітектурних проектів, наукових конференціях тощо. В результаті наші студенти здобувають цінний досвід не тільки професійного, а й культурного співробітництва.

Про актуальність та значення питань підготовки майбутніх архітекторів заявила також Комісія з архітектурної освіти (EDUCOM) Міжнародної спілки архітекторів (UIA) – найвпливовішої та єдиної професійної організації, що об'єднує архітекторів усього світу, зокрема членів Національної спілки архітекторів України. На черговому засіданні EDUCOM, що відбулось 11–12 червня 2018 р. у Мадриді, президент UIA Томас Вон'єр наголосив, що **серед всіх професійних проблем питання архітектурної освіти є найважливішими**. EDUCOM залишається міжнародним мозковим центром, основними завданнями якого на наступне триріччя проголошено: підвищення рівня академічної мобільності, міжнародної інформованості, створення бази даних міжнародної

архітектурної освіти, поглиблення якості освіти та професійної підготовки архітекторів. Особлива увага приділятиметься програмі Erasmus + та її інтеграції в діяльність UIA [8].

Висновки

1. Навчальні програми для студентів архітектурних спеціальностей повинні бути узгоджені із пріоритетними профілями компетентностей, яких вони повинні набути в результаті навчання.
2. Випускники архітектурних спеціальностей повинні бути підготовлені для роботи в сучасних ринкових умовах і за різних форм організації проектної справи.
3. Архітектурна освіта в Україні повинна інтегруватись у міжнародні освітні програми та відповідати міжнародним стандартам підготовки архітекторів.

1. Сергеева Т. В., Барбер Дж. *Профессиональное и личностное саморазвитие в условиях интенсивных трансформаций: учеб. пособ.* – Харьков: Оперативная полиграфия, 2015. – 120 с.

2. Рашкевич Ю. М. *Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія / Ю. М. Рашкевич.* – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.

3. Закон України «Про освіту» від 05.09.17 № 2145-VIII . *Відомості Верховної Ради України* від 29.09.2017 р., 38–39, с. 5, ст. 380. URL: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19.\(fnf](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19.(fnf) (дата звернення: 14.06.2018).

4. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17.02.11 № 3038-IV . *Відомості Верховної Ради України* від 26.08.2011 р., № 34, с. 1544, ст. 343. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3038-17/> (дата звернення: 14.06.2018).

5. Закон України «Про архітектурну діяльність» від 20.05.99 № 687-XIV. *Відомості Верховної Ради України* від 06.08.1999 р., № 31, ст. 246. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/687-14> (дата звернення: 14.06.2018).

6. Джигіль Ю. Є. *Актуальні проблеми фахової підготовки і практичної діяльності архітекторів за спеціальністю «Дизайн архітектурного середовища».* *Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка».* – 2010. – № 674: *Архітектура.* – С. 210–215. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/18569/1/29-210_215.pdf (дата звернення: 14.06.2018).

7. *Правила професійної етики архітектора / Західноукраїнський архітектурний портал.* Головна. Додаткова інформація. Нормативна база. URL: <http://zuap.org/normative-base/pravyula-profesiynoi-etyky-arhitektora> (дата звернення: 14.06.2018).

8. *Архітектурна освіта в центрі міжнародної уваги .НСАУ. Події. Останні новини.* 2018-06-12. URL: <http://nsau.org/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F/960/%D0%90%D1%80%D1%85%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0-%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0-%D0%B2-%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80%D1%96-%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%B3%D0%B8> (дата звернення: 14.06.2018).

PROFILES OF COMPETENCY IN ARCHITECTURAL PREPARATION: EXPERIENCE AND PERSPECTIVES

© *Dzhyhil Yuriy, 2018*

This publication is based on author's experience in international Tempus projects. The author claims that the definition of competency profiles is a prerequisite for achieving the planned learning results. The areas of preparation for architects, that are correctly chosen, will contribute to their successful job placement and production progress.

The features are that there is a so-called dualism in the evaluation of learning outcomes of the architects in the higher schools. It is because of the fact that architecture is based, on one hand, on the knowledge of engineering and exact sciences, on another – on the knowledge of humanitarian, artistic and cultural principles.

This dualism accompanies practical activities of an architect after getting a diploma of higher education. Fact is that the activity of an architect is the subject of personal certification. In this case, the graduate of higher school of Architecture has to be adapted to the modern forms of making project production.

The author gives an example of experience of the Institute of Architecture of the Lviv Polytechnic National University. He points out that the updating of curricula, successful selection of teaching staff and the development of participation in international cooperation will play an increasing role in the future.

Also the national regulatory and legislative framework used by Ukrainian architects must be in line with European standards as Ukraine develops its progress towards European integration.

Key words: competency profiles, learning outcomes, dualism of the product of architecture.